

**Politechnika
Warszawska**

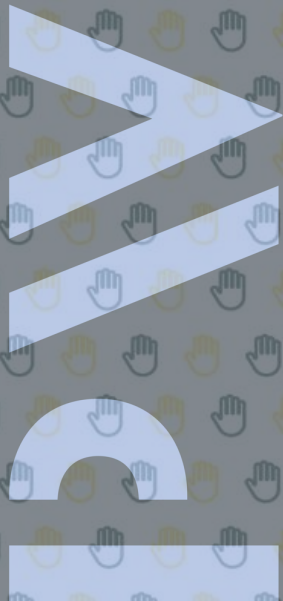
Zakład Podstaw Konstrukcji

Projektowanie

mgr inż. Grzegorz Kamiński

grzegorz.kaminski@pw.edu.pl

18 kwietnia 2023
Wersja 1.22

Drgania wałów

Częstość drgań własnych zespołu wału zależy od:

- * wymiarów i rozmieszczenia mas na wale,
- * sposobu podparcia wału i jego własności sprężystych.

Wały sprawdza się na drgania w celu wyznaczenia krytycznej prędkości obrotowej, przy której może wystąpić rezonans. Występuje on wówczas, gdy częstotliwość drgań wymuszonych pokrywa się z częstotliwością drgań własnych albo jest ich krotnością.

Drgania wałów

Dla przypadku drgań giętnych gdy wał jest gładki i pracuje poziomo:

$$n_{kr} \cong \frac{30 \cdot K}{\sqrt{f_Q}} \left[\frac{\text{obr}}{\text{min}} \right] \quad (1)$$

* K – współczynnik zależny od sposobu zamocowania; $K = 1$, jeśli wał jest podparty, $K = 1,3$, jeśli jest utwierdzony,

* $f_Q [m]$ – strzałka statycznego ugięcia wału pod ciężarem Q .

Drgania wałów

Krytyczna prędkość kątowa ω_{kr} wynosi:

$$\omega_{kr} = \sqrt{\frac{C}{m}} \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right] \quad (2)$$

* C — sztywność giętna wału $C = \frac{Q}{f_Q}$,

* m — masa odkształcająca wał $m = \frac{Q}{g}$.

Drgania wałów

Przybliżona wartość pierwszej prędkości krytycznej układu wielomasowego wynosi:

$$\omega_{1kr} = \sqrt{\frac{g \cdot \sum_{i=1}^n Q_i \cdot y_i}{\sum_{i=1}^n Q_i \cdot y_i^2}} \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right] \quad (3)$$

* Q_i [N] — ciężary tarcz,

* y_i [m] — ugięcie w punktach przyłożenia sił Q_i (dowolnej płaszczyźnie).

Drgania wałów

Krytyczna prędkość obrotowa, w przypadku występowania drgań skrętnych:

$$\omega_{kr} = \frac{30}{\pi} \cdot \sqrt{\frac{c}{\theta}} \left[\frac{obr}{min} \right] \quad (4)$$

* c – sztywność skrętna wału (dla wału kształtowego – sztywność zastępcza) $c = \frac{J_o \cdot G}{l}$,

* θ – momenty bezwładności mas drgających,

* l – długość wału (lub jego odcinków),

* J_o – biegunowy moment bezwładności przekroju wału (lub przekrojów odcinków wału).

Drgania wałów

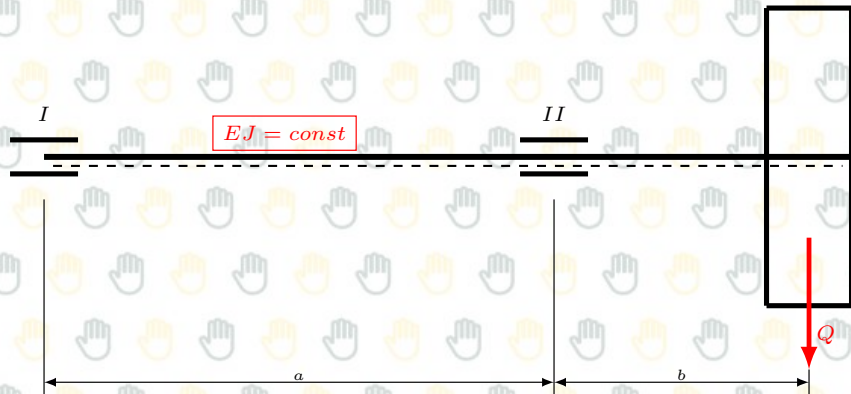
Niebezpieczny zakres prędkości obrotowej wynosi od $0,85 \cdot n_{kr}$ do $1,25 \cdot n_{kr}$.

Drgania skrętne są niebezpieczne, gdy różnica częstości drgań własnych i wymuszonych wynosi mniej niż $15\% \div 20\%$.

Przykład 9.4

Jaka powinna być średnica wału z osadzonym na nim kołem o ciężarze $Q = 600\text{ N}$, jeżeli krytyczna prędkość obrotowa ma spełnić warunek $n_{kr} \leq 2400\text{ obr/min}$. Wał będzie wykonany ze stali ($E = 2,06 \cdot 10^6\text{ MPa}$).
Dane wymiary: $a = 200\text{ mm}$, $b = 100\text{ mm}$

Przykład 9.4

Statyczna wartość strzałki ugięcia wynosi (przypadek elementarny):

$$f_Q = \frac{Q \cdot b^2}{3 \cdot E \cdot J} \cdot (a + b)$$

Sztywność wału:

$$C = \frac{Q}{f_Q} = \frac{3 \cdot E \cdot J}{b^2 \cdot (a + b)} = \frac{3 \cdot E \cdot \pi \cdot d^4}{64 \cdot b^2 \cdot (a + b)}$$

$$C = 1,01 \cdot 10^{13} \cdot d^4 \left[\frac{N}{m} \right]$$

Jednocześnie:

$$C = \omega_{kr}^2 \cdot m = \left(\frac{\pi \cdot n_{kr}}{30} \right)^2 \cdot \frac{Q}{g}$$

$$C = 38,6 \cdot 10^5 \left[\frac{N}{m} \right]$$

Przykład 9.4

Porównując wyznaczono średnicę

$$38,6 \cdot 10^5 \leq 1,01 \cdot 10^{13} \cdot d^4$$

$$d = 0,0249 \text{ m}$$

Ostatecznie średnica wynosi $d = 25 \text{ mm}$.

Przykład 9.5

Na wałe transmisyjnym o stałej średnicy $d = 40 \text{ mm}$ osadzono koło pasowe o ciężarze $Q = 600 \text{ N}$. Pozostałe wymiary podano na rysunku. Obliczyć krytyczną liczbę obrotów wału oraz zakres obrotów niebezpiecznych. Masę samego wału pominąć. Dane wymiary: $a = 800 \text{ mm}$, $b = 200 \text{ mm}$

Przykład 9.5

Krytyczną prędkość obrotową wyznaczono stosując:

$$n_{kr} \cong \frac{30 \cdot K}{\sqrt{f_Q}}$$

Wartość strzałki ugięcia elementarnego układu:

$$f_Q = \frac{Q \cdot a^2 \cdot b^2}{3 \cdot (a + b) \cdot E \cdot J} = \frac{Q \cdot a^2 \cdot b^2}{3 \cdot (a + b) \cdot E} \cdot \frac{64}{\pi \cdot d^4}$$

$$f_Q = 1,98 \cdot 10^{-4} \text{ m}$$

Przykład 9.5

Stąd:

$$n_{kr} = 2132 \frac{\text{obr}}{\text{min}}$$

Zakres niebezpiecznej prędkości obrotowej wynosi:

$$n_{nieb} = (0,8 \div 1,25) \cdot n_{kr}$$

$$n_{nieb} = 1706 \div 2665 \frac{\text{obr}}{\text{min}}$$

Obliczenia zmęczeniowe

Obliczenia sprowadzają się do określenia wartości rzeczywistego współczynnika bezpieczeństwa δ :

$$\delta = \frac{\delta_\sigma \cdot \delta_\tau}{\sqrt{\delta_\sigma^2 + \delta_\tau^2}} \quad (5)$$

- * δ_σ — współczynnik bezpieczeństwa dla zginania, obliczany tak jakby wał był obciążony tylko momentem zginającym,
- * δ_τ — współczynnik bezpieczeństwa dla skręcania, obliczany tak jakby wał był obciążony tylko momentem skręcającym.

Obliczenia zmęczeniowe

Dla wahadłowego cyklu obciążenia:

$$\delta_{\sigma} = \frac{Z_{go} \cdot \varepsilon_g}{\beta_g \cdot \sigma_{na}} \quad (6)$$

$$\delta_{\tau} = \frac{Z_{so} \cdot \varepsilon_s}{\beta_s \cdot \tau_{na}} \quad (7)$$

* $\beta_{g,s} = f(\alpha_k, \eta_k)$ – współczynniki działania karbu przy zginaniu lub skręcaniu,

* $\varepsilon_{g,s} = f(Z_o, d, \alpha_k)$ – współczynniki wielkości przedmiotu przy zginaniu lub skręcaniu,

* σ_{na}, τ_{na} – nominalne amplitudy naprężeń,

* α_k – współczynnik kształtu karbu,

* η_k – współczynnik wrażliwości materiału na działanie karbu.

Obliczenia zmęczeniowe

W przypadku cykli niesymetrycznych sposób obliczania rzeczywistego współczynnika bezpieczeństwa zależy od:

- * sposobu, w jaki zmienia się wartość naprężeń przy przeciążeniach (przy niezmiennym współczynniku stałości obciążenia κ bądź przy stałej wartości naprężenia średniego σ_m),
- * ewentualnego ograniczenia maksymalnych naprężeń rozważanego cyklu granicą plastyczności R_{eg}, R_{es} .

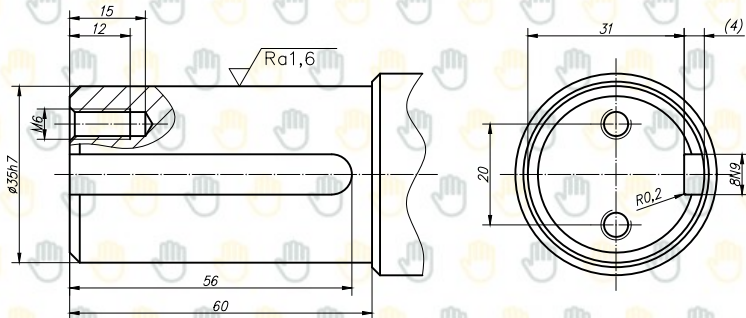
Obliczenia zmęczeniowe

Zalecane wartości graniczne rzeczywistego współczynnika bezpieczeństwa:

- * $\delta = 1,3 \div 1,5$ — w przypadku dokładnych obliczeń, jednorodnego materiału, dokładnego wykonania,
- * $\delta = 1,5 \div 1,7$ — dla przeciętnych warunków pracy,
- * $\delta = 1,7 \div 2,5$ — przy zmniejszonej dokładności obliczeń, dla przypadków statycznie niewyznaczalnych, niekorzystnych warunków pracy, szczególnie odpowiedzialnych konstrukcji.

Przykład 9.8

Sprawdzić wartość rzeczywistego współczynnika bezpieczeństwa δ w przekroju wału maszynowego, przedstawionego na rysunku. Założyć, że rzeczywisty współczynnik bezpieczeństwa może mieć wartość $\delta \geq 2,0$. Wał wykonano ze stali C45, dla której $Z_{s0} = 183 \text{ MPa}$, $Z_{g0} = 310 \text{ MPa}$, $R_{es} = 200 \text{ MPa}$, $R_m = 700 \text{ MPa}$.

Przykład 9.8

Wał maszynowy w przekroju przenosi odzerowo-tętniący moment skręcający.

$$\tau_{na} = \tau_{nm} = \frac{\tau_n}{2} = \frac{M_s \cdot \pi}{64 \cdot d^3}$$

Współczynnik kształtu karbu znaleziono z wykresu dla $\frac{\rho}{h}$. W Zadaniu $\frac{0,2}{4} = 0,05$, więc $\alpha_k = 4,1$. Dla $\rho = 0,2$ i $R_m = 700 \text{ MPa}$ $\eta_k = 0,58$.

Współczynnik oddziaływania karbu wynosi:

$$\beta_k = 1 + \eta_k \cdot (\alpha_k - 1)$$

$$\beta_k = 2,798$$

Przykład 9.8

Zakładając, że wał jest starannie wytoczony $\beta'_p = 1,07$, więc współczynnik spiętrzenia naprężeń w karku wynosi:

$$\beta = \beta_k + \beta'_k - 1$$

$$\beta = 2,868$$

Współczynnik wielkości określono na podstawie $d = 35 \text{ mm}$ i $\alpha_k = 4,1$
 $\varepsilon = 0,735$. Współczynnik bezpieczeństwa wynosi:

$$\delta = \frac{Z_{so}}{\frac{\beta}{\varepsilon} \cdot \tau_a + \frac{Z_{so}}{R_e} \cdot \tau_m}$$

$$\delta = 1,63$$

Przykład 9.8

Wartość uznano za niezadowalającą, gdyż:

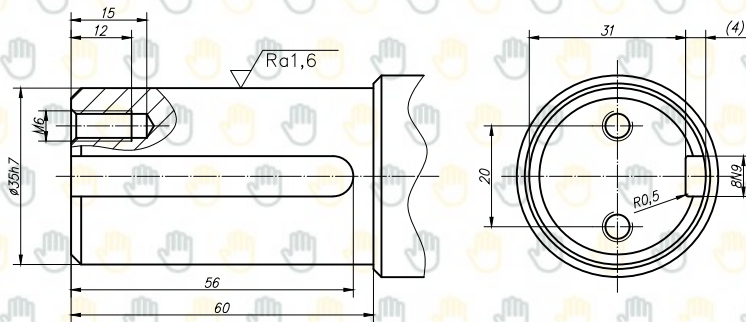
$$\tau_{max} = \frac{\tau_n \cdot \beta}{\epsilon} = 181,9 \text{ MPa}$$

Obniżenie spiętrzenia naprężeń można uzyskać przez:

- * zwiększenie promienia zaokrąglenia dna rowka wpustowego,
- * zastosowanie dwóch rowków wpustowych,
- * wykonanie otworu odciążającego w czopie,
- * zweryfikowanie założeń w odniesieniu do charakterystyki zmian momentu skręcającego,
- * zwiększenie średnicy w przekroju wału maszynowego.

Przykład 9.8

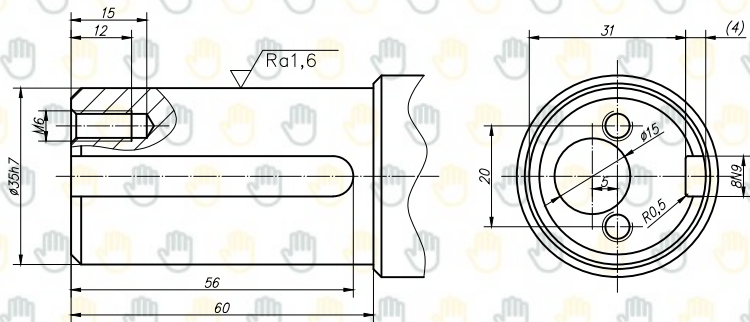
Rozważono zmianę promienia zaokrąglenia rowka wpustowego $r = \rho = 0,5$ co spowodowało, że $\alpha_k = 3,4$ dla $\frac{\rho}{h} = 0,125$, $\eta_k = 0,67$ dla $\rho = 0,5$ i $R_m = 700 \text{ MPa}$. Po tych zmianach $\beta_k = 2,608$ a $\beta = 2,678$ ($\varepsilon = 0,738$)
Otrzymano niewielką poprawę współczynnika:

$$\delta = \frac{Z_{so}}{\frac{\beta}{\varepsilon} \cdot \tau_a + \frac{Z_{so}}{R_e} \cdot \tau_m}$$

$$\delta = 1,729$$

Przykład 9.8

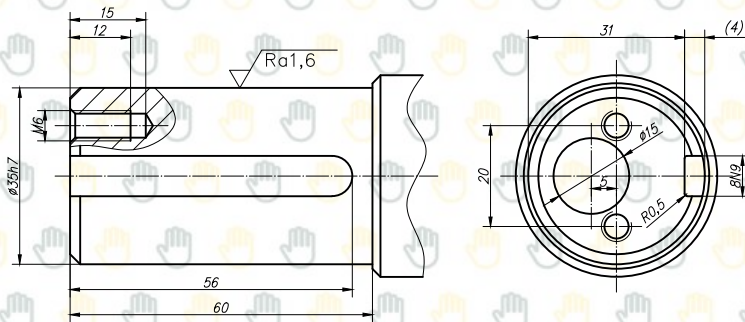

Rozważano wykonanie otworu odciażającego w czopie co spowodowało, że $\alpha_k = 2,0$. Po tych zmianach $\beta_k = 1,678$ a $\beta = 1,74$ ($\varepsilon = 0,757$)
Zmianie uległy naprężenia nominalne:

$$\tau_n = \tau_n = \frac{M_s}{0,17 \cdot d^3} = 54,9 \text{ MPa}$$

$$\tau_{na} = \frac{\tau_n}{2} = 27,45 \text{ MPa}$$

Przykład 9.8

Współczynnik bezpieczeństwa wynosi:

$$\delta = \frac{Z_{so}}{\frac{\beta}{\epsilon} \cdot \tau_a + \frac{Z_{so}}{R_e} \cdot \tau_m}$$

$$\delta = 2,075$$

Spełniono warunek bezpieczeństwa.

Bibliografia

A. Dziurski, E. Mazanek, and L. Kania. *Przykłady obliczeń z podstaw konstrukcji maszyn: Łożyska, sprzęgła i hamulce, przekładnie mechaniczne. tom 2.* WNT, 2015. isbn: 9788393491360.

L. W. Kurmaz and O. L. Kurmaz. *Podstawy konstruowania węzłów i części maszyn: podręcznik konstruowania.* Samodzielna Sekcja "Wydawnictwo Politechniki Świętokrzyskiej", 2011. isbn: 9788388906343.

E. Mazanek, A. Dziurski, and L. Kania. *Przykłady obliczeń z podstaw konstrukcji maszyn: Połączenia, sprężyny, zawory, wały maszynowe. tom 1.* WNT, 2005. isbn: 9788320435528.

W. Starego. *Poradnik konstruktora przekładni pasowych.*

GRACIAS
ARIGATO
SHUKURIA
JUSPAXAR
DANKSCHEEN
TASHAKKUR ATU
YAQHANYELAY
SUKSAMA
EKHMET
GRAZIE
MEHRBANI
PALDIES
YOU
BOLŽIN
MERCI
THANK
BI'YAN
SHUKRIA
TINGKI
SPASIBO
SNACHALMUYA
MURUM
CHALTU
WABEELA
MAYTEKA
YUSPISAGATAN
HUI
UNALCHEEN
NATUR
GUR
EXOU
SHOMO
MAKETU
MEMONK HAR
GAETIHO
GOZAIMASHITA
EFCHARISTO
ACAYE
FAKAAUE
KOMAPSUMNIDA
MAAKE
LAH
ATTO
MAHETU
BAKKA
TAVYAPUCH
MEDAWAGSE
UNALCHEEN
SPASIBO
DEHNAUJA
MEHACHALNYA
UNALCHEEN
MAKETU
MEMONK HAR
GAETIHO
GOZAIMASHITA
EFCHARISTO
ACAYE
FAKAAUE
KOMAPSUMNIDA
MAAKE
LAH
ATTO
MAHETU
BAKKA
TAVYAPUCH
MEDAWAGSE